

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

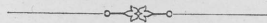
FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

17. Ødemotland.

S. 247. uha. Om denne Indskrift og om Navnet **uha** skal tales mere i »Almindelige Bemærkninger«. Den i Anm. 3 nævnte Form *ufaa* (Runverser 161) maa stryges som feilagtig læst. Beslægtet med **uha** er **uwiqa** paa Vimose-Spænden; se S. 426.

S. 247 L. 15. Istedetfor *Ufi* læs *Úfi*.

S. 247 f. Paa anden Maade er **h** i **uha** forklaret S. 426.

S. 247 L. 28. frohila findes paa Brakteat Nr. 99 fra Darum, Jylland (Stephens, Run. Mon. IV 76).

S. 249 L. 4. Eberwinus, Euerwinus, Euruinus hos Searle, Onomast. Anglo-Sax. S. 229.

S. 249 ff. Ødemotland-Indskriften læser og tolker jeg nu i mange Henseender anderledes end før. De to første Ord læser og tolker jeg ligesom før: **uha urte** »Uha gjorde«.

Tredje Ord har jeg før læst (e)burinu og tolket som et Kvindenavn i Nominativ, opstaaet af *Ebur-winu. Men Læsningen af Rune a 9 som **r** synes mig nu meget betænkelig. Væsentlig samme Tegn forekommer som **b** 8, hvor jeg har læst det som **b**. Fremdeles som **b** 19, hvor jeg har læst det som **r**. Endelig som Venderunen **b** 21, hvor jeg har læst **þi**.

Men det at læse væsentlig samme Tegn paa tre forskjellige Maader bliver saa meget mere betænkeligt, fordi vi i Indskriften har den sædvanlige Form af **b** som a 7, den sædvanlige Form af **r** som a 5 og de sædvanlige Former af **þ** og **i** i Forbindelsen **þi** a 17—18.

Vi synes altsaa at maatte slutte, at a 9, b 8, b 19 og b 21 hverken er **r** eller **b** eller **þi**. Opgaven bliver da at finde en Betydning for dette Tegn, som kan passe paa alle 4 Steder.

En Veiledning til at finde denne Betydning har vi i Tegnets Form. Det kan være dannet af en **u**-Rune, hvis Krumstav gaar ud fra den rette Stav ved

dennes Midte, og af en Stuprune af **u**, hvis Krumstav ligeledes gaar ud fra den rette Stav ved dennes Midte. Jeg gjengiver derfor Tegnet ved **uu**.

At denne Gjengivelse er rigtig, støttes derved, at vi i Hammeren-Indskriften har samme Tegn (Binderune af **uu**). Noget forskjellige Tegn, som ligeledes er Binderuner af en retvendt **u** og en Stuprune af **u**, finder vi i Konghell-Indskriften og i Opedal-Indskriften (se Rettelser til denne). Men medens de her omtalte Tegn i Indskriften paa Hammeren-Bergvæggen og i Indskrifterne fra Konghell og Opedal gjengiver Lyden langt **ū** (se i det følgende), formoder jeg, at **uu** i Ødemotland-Indskriften gjengiver Lyden **w**. Dette finder jeg navnlig støttet ved b 8—9 **uui**. Thi jeg skal i det følgende søge at vise, at dette er det samme Ord som det, der paa Brakteat 79 Stephens af en beslægtet Runerister med samme Navn er skrevet **wui**.

Efter det foregaaende læser jeg altsaa nu Indskriftens tredje Ord som (e)buuuinu, udtalt *Ebuwinu*.

Denne forandrede Læsning medfører ikke nogen fuldstændig Forandring af Tolkningen. Jeg holder nemlig *Ebuwinu* for et Kvindenavn i Nominativ, opstaaet af den samme Form *Ebur-winu, som jeg tidligere lagde til Grund ved Læsningen *eburinu*.

Den af mig nu antagne Lydovergang fra *Ebur-winu til *Ebuwinu* har Analogi i andre nordiske Ord. Mandsnavnet *Pólfr* er i sin Oprindelse samme Navn som *Póruulfr* og er opstaaet af *Póruulfr. Jfr. Noreen, Arkiv f. n. F. VI S. 303 ff. Noreen forklarer oldn. *aumr*, som er synonymt med *armr*, af *arwumr, *arbumaz; *naumr* »trang, knap« af *narwumaz; *haust* af *harwust, *harbusta. Jfr. ogsaa Noreen, Altschwed. Gramm. S. 248; Runverser 231.

Ligesom før finder jeg i a 13—14 ai Verbet »eier«, men jeg afslutter nu 4de Ord med a 14. Formen ai har vi ogsaa paa Aagedal-Brakteaten (se S. 195) og paa Brakteat Nr. 79 (se S. 264 f.). Jeg skal i det følgende søge at vise, at Aagedal-Brakteaten hidrører fra samme Runerister som Ødemotland-Indskriften og at Brakteat Nr. 79 hidrører fra en Kunstner af samme Slægt.

De 4 første Ord kan danne et regelret Par Verslinjer:

uha urte
ebuuinu ai

»U. gjorde, E. eier«.

Jeg har tidligere læst a 13—16 som *ajjid*, idet jeg har antaget **ʃ** for en Binderune, der skulde betegne **ji**. Mine Betæneligheder ved denne Læsning og Tolkning, som ogsaa Gering i Zeitschr. f. d. Philol. XXX S. 379 udtaler sig imod, er nu større end før. Derimod synes at tale bl. a. den Omstændighed, at Runen *ǰara* paa Ødemotland-Indskriftens Tid maa have haft Navnet *ǰar(a)* og have betegnet en *a*-Lyd. Fremdeles, at en lignende Runeform med Betydningen **ji** ellers ikke er paavist og at et enklitisk **-id** heller ikke er paavist. Endelig taler imod den givne Læsning og Tolkning maaské følgende Omstændighed: Baade Begyndelsen og Slutningen af Ødemotland-Indskriften synes at kunne inddeles i allittererende rytmiske Afsnit (dog ikke alle egentlige Verslinjer). Ligesaa synes flere andre udførligere Indskrifter med den længere Rækkes Runer at bestaa af allittererende rytmiske

Afsnit. Men denne Inddeling af Ødemotland-Indskriften i allittererende rytmiske Afsnit lader sig neppe gennemføre for Indskriftens Midte, naar man læser *aijd*. Alt det anførte leder til at søge en anden Læsning.

Jeg foreslaar nu at læse Tegnet a 15 $\mathfrak{K}$ som $\mathfrak{r}$. Tegnet kan da mulig opfattes som en Binderune af *i* og $\mathfrak{r}$. Runen $\mathfrak{r}$ har vistnok andensteds ikke ganske den samme Form, men dog i flere Indskrifter nær beslægtede Former, i hvilke ved Skrift fra venstre mod høire Runens øverste Stav begynder til venstre, medens den nederste Stav oventil begynder med en Krumstav, som svinger ned mod høire.

Eller ogsaa kan a 15 efter Forslag af Stud. philol. Magnus Olsen ligefrem være en Form af Runen *Ing*, enten her som ofte brugt for Stavelsen *ing* eller snarere med Betydning af $\mathfrak{r}$, saaledes at *i i ai* er at læse dobbelt. M. Olsen anfører som Støtte for at forstaa a 15 som Runen for $\mathfrak{r}$ Tegnet $\mathfrak{S}$, der iblandt den længere Rækkes Runer paa Rök-Stenen betegner *i*. Han ser i dette Tegn for *i* en Form af den Rune, som paa angelsaksisk heder *Ing* og som da paa Rök-Stenen er brugt som Tegn for den Vokal, hvormed Runenavnet begynder.

Vi skulde altsaa i Ødemotland-Indskriften læse a 6—16 som:

ebuuinu ai i $\mathfrak{r}$ d

Jeg foreslaar nu at tolke det efter *i $\mathfrak{r}$* følgende *d* som forkortet Skrivemaade af Ordet for »Datter« i Nominativ. Ordformen skulde vel fuldstændig have været skrevet enten *dohtar (jfr. *swestar* Opedal) eller *dohtar. Med Hensyn til den forkortede Skrivemaade *d* af Ordet »Datter« i Nominativ kan sammenlignes *da* paa By-Stenen, hvilket jeg har tolket som Ordet for »Datter« (se S. 109 f. og her foran under Rettelser og Tilføielser S. 530 f.). Herved er tillige at mærke, at By-Indskriften viser flere andre Ligheder med Ødemotland-Indskriften. Fremdeles kan sammenlignes *b* for Nominativ af Ordet »Broder« paa Gimsø-Stenen (S. 396); *mr* for Akkusativ af Ordet »Moder« paa Skafsaa-Stenen med den kortere Rækkes Runer; *d* for *dóttir* i den sene grønlandske Indskrift fra Brattahlíð.

Hvis Tolkningen af *d* a 16 som »Datter« er rigtig, da maa det foregaaende *i $\mathfrak{r}$* være en forkortet Skrivemaade af Faderens (neppe Moderens) Navn i Genetiv. At antage en saadan forkortet Skrivemaade i Ødemotland-Indskriften synes ikke for dristigt, da denne Indskrift ogsaa ellers har forkortet Skrivemaade; saaledes flere Steder i anden Linje. Nærmest ligger det at udfylde *i $\mathfrak{r}$* til *i $\mathfrak{r}$ (wan)*. Men ogsaa andre Udfyldninger er mulige, f. Eks. *i $\mathfrak{r}$ (winar)*, jfr. Aarstad i Rettelser S. 539. Jeg tolker altsaa nu de nævnte Ord i Ødemotland-Indskriften saaledes: »Ebuvinu, Yngves(?) Datter, eier —«.

At Appositionen er adskilt fra det Navn, hvortil den hører, ved en mellemkommende Verbalform, er ganske almindeligt i det gamle Sprog. Vi har saaledes et Eksempel herpaa i Opedal-Indskriften, ligeledes i Indskriften paa Oddernes-Stenens Smalside med den kortere Rækkes Runer.

At Runen $\mathfrak{r}$ er bevaret i Ødemotland-Indskriften, er ikke paafaldende, thi den særegne Rune for $\mathfrak{r}$ synes endnu at være bevaret i den gotlandske Martebo-Indskrift, som sandsynlig er fra omkring Aar 800.

Sidste Ord i a (a 17—21) læser jeg som før þinuu og forstaar det som Akkusativ i Ental Hankjøn »denne«. Dette hører til det Substantiv, som danner Objektet for urte »forarbejdede« og for ai »eier« og som staar først i anden Linje.

b 1—2 ue har jeg tidligere forstaaet som fuldstændigt Objekt med Betydning »hellige Gjenstand«. Herved er dog den Betænkelighed, at Ordet da maa tages som Hankjønssord paa Grund af þinuu , medens oldn. vé er Intetkjønssord (jfr. S. 266 og Anm. 1). Mulig skal man derfor forbinde ue som første Sætningsled med b 3—7 tuuþa . I dette formoder jeg nu et Substantiv for »Tand« i Akkus. ue-tuuþa skulde da betyde »indviet Tand«. Rigtignok er Gjenstanden fra Ødemotland, som Prof. Guldberg har oplyst, af Ben, ikke af Tand. Men baade Dr. Brunchorst og Konservator Schetelig mener efter fornyet Undersøgelse af Benstykket, at dette af Runeristeren godt kan tænkes betegnet som en »Tand«. Dr. Brunchorst finder Udtrykket meget tænkeligt særlig paa Grund af Stykkets Lighed med en Vildsvinetand. »Denne lighed, som vistnok er svag og ikke synes tilsigtet, er dog umiskjendelig, naar man først er gjort opmærksom paa den«.

Om Skrivemaaden tuuþa , d. e. *tunþa , jfr. S. 253. Formen slutter sig nær til den gotiske Akkusativform tunþa . Ordet er da her fra u -Stammernes Bøining gaaet over til a -Stammernes Bøining. Paa samme Maade forholder gina -Bjørketorp sig til gino -Stentofta, ginu -Kragehul-Spydskæftet. Jfr. ogsaa ansag Gjevedal, af *ansug . Formen tuuþa viser, hvis den rigtig er forklaret som Akkusativ, at Ordet for »Tand« i Urnordisk var Hankjønssord ligesom i Gotisk, Gammeldansk og flere andre Sprog.

Efter den i det foregaaende givne Begrundelse læser jeg nu b 8—9 uui , ikke bi , som før. Vi skal i det følgende se, at det er en beslægtet Runerister Uha, som paa Brakteat Nr. 79 Steph. har skrevet wui med Betydning »den hellige Gjenstand«. Derfor maa uui i Ødemotland-Indskriften vistnok være det samme Substantiv.

b 10—11 uh holder jeg nu for at være forkortet Skrivemaade for uh(a) . Vokalen a er her ikke betegnet, ligesom i fþi . uh(a) tager jeg nu som Subjekt for fþi »skrev«. Uha, som har forfærdiget Benstykket, er, som jeg nu tror, tillige den, som har skrevet den hele Indskrift.

Det, som Uha, efter hvad han selv siger, skrev, søger jeg i de Ord, som følger efter fþi . Naar nu uui »den hellige Gjenstand« staar foran uh(a) , saa maa vi her søge følgende Mening: Paa den hellige Gjenstand skrev Uha (det, som følger).

Nu har vi paa Aagedal-Brakteaten, hvis Indskrift er skreven af samme Uha, Udtrykket fahd . . . an it »skrev . . . paa det (nemlig Smykket)«. Derfor søger jeg i Ødemotland-Indskriften nu det samme Forholdsord an »paa«.

Jeg udfylder b 8—12 uuiuhn saaledes: uui uh(a) (a)n . Jeg antager, at uui er styret af det efterfølgende (a)n og jeg forklarer $\text{uui uh(a) (a)n f(ah)þi}$ saaledes: »Paa den hellige Gjenstand skrev Uha«.

Man kan være i Tvivl, om uui er Dativ eller Akkusativ, da begge Kasus her synes syntaktisk tilstedelige, se S. 200. Til Fordel for Akkusativ kan anføres an it paa Aagedal-Brakteaten, hvis Indskrift vistnok hidrører fra den samme Rune-

mester. Tillige det, at Brakteaten Nr. 79, der hidrører fra en Runerister Uha af samme Slægt, har som Akkusativ *wui*.

Den Omstændighed, at Ødemotland-Indskriften som første Sætningsled har *ue*-, taler dog imod Opfatningen af *uui* som Akkusativ¹⁾.

Ødemotland-Indskriftens Slutning læser og tolker jeg nu ganske anderledes end før.

Tidligere har jeg læst b 16—24 saaledes: *tiardþinuu*. (Mod den heraf fremsatte Tolkning har Gering, Zeitschr. f. deutsche Philol. XXX S. 379, udtalt sig.)

Men efter min Begrundelse i det foregaaende kan b 19 ikke læses som *r*, men maa læses som *uu*.

I b 16—17 *ti* søger jeg nu Vokativ af Guden Tys Navn. Efterat jeg havde fundet dette, søgte jeg i de følgende Runer en Imperativ.

b 20 læste jeg tidligere *d*, men M. Olsen har fundet Læsningen *e* og henvist til Formen af *e* som Rune 9 af de tydelig indridsede Tegn i Indskriften B fra Tørviken (se S. 285). Væsentlig samme Tegn forekommer paa Brakt. Nr. 24 (fra Fyn), hvis Indskrift ikke er tolket.

Jeg læser derfor nu Ødemotland b 16—20 *tiauuē* og søger i *auē* en Imperativ i 2den Person Ental²⁾.

Det Verbum, hvoraf vi her synes at have en Imperativ, kan efter Formen være beslægtet med det første Led i got. *awi-liup* »Tak«. Jfr. f. Eks. Verbalstammen got. *munai*- »tænke paa« ved Siden af den germanske Nominalstamme *muni*-, »Lyst«; lat. *putrēre* ved Siden af Adjektivstammen *putri*-. Fick (Vgl. Wtb. ⁴ I 12 og Stokes, Urkeltischer Sprachschatz S. 23) sammenstiller got. *awi*- i *awiliup* bl. a. med gall. *avi*-, som skal betyde »hold, freundlich«, og med vedisk *ávi*- »hengiven, gunstig«. I Indisk betyder Verbet *av*-, Præs. *ávati* »begunstiger, beskytter«. Efter dette synes det ikke altfor dristigt at antage, at den i vor Indskrift forekommende Verbalstamme *awē*- betyder »være gunstig stemt«.

¹⁾ Som allerede i Teksten sagt, finder jeg det paa Grund af Hankjønsformen *þinuu* mindre sandsynligt, at *ue* skulde være Akkusativ og fuldstændigt Objekt. Jeg holder det derfor for mindre sandsynligt, at vi skulde forbinde til et sammensat Ord *tuuþa-uui* »hellig Gjenstand af Tand«.

²⁾ Jeg har først tænkt paa, at *auē* kunde være opstaaet af **habē*. At Imperativ af Verbet »have« i Urnordisk har hedt **habē*, er utvivlsomt baade paa Grund af got. *habai* og paa Grund af oldnorske Imperativformer som *uni vaki* o. s. v. I *tiauuē* maatte da *h* være faldt bort mellem to Vokaler, fordi Imperativen »hav« i Udtalen ved det formelmæssige Udtryk sluttede sig nær til Vokativen af Gudenavnet. For Udfald af *h* jfr. *ssigadur* paa Svarteborg-Medaljonen for **Sigihadur*. I det historiske Sprog findes mange Eksempler herpaa, som oldn. *frjáls* af **frihals*.

At *uu* i *tiauuē* skulde være skrevet for et oprindeligt *b*, vilde derimod være paafaldende, om vi end i Aagedal-Indskriften, som sandsynlig er skreven af samme Mand, i *lifi* (se i det følgende) har *f* for det oprindelige *b*. Men Ødemotland-Indskriften har bevaret *b* i *ebuuuinu*. Det er først i Indskrifter med den kortere Rækkes Runer fra Middelalderen, at man finder skrevet f. Eks. *stauē* = oldn. *stafi* og lign. Og selv om man ved Formen *auē* antager, at svag logisk Betonning har virket med, er dette ikke tilstrækkeligt til at retfærdiggjøre Forklaringen af *auē* som **habē*.

Jeg forstod *auē*, dengang da jeg opfattede det som **habē*, som »hav (eller: tag) i din Beskyttelse« og sammenlignede dermed Anvendelsen af Verbet »have« i Oldnorsk ved Forbandelser, f. Eks. *hafi þik allan troll*, se Fritzner under *hafa* 5).

Beslægtet hermed kan maaské være Ordet **auna** i Brakteat-Indskriften Nr. 57: **hariuha haitika : fauauisa : gibu auna**. Her finder jeg nu Löfflers Tolking af de to sidste Ord som »Bedsteforældrenes Gave« lidet sandsynlig. Indskriften begynder: »Hær-Uha heder jeg, den faavise«. Det herefter følgende **gibu** er vel ligesom **haitika** Præsens Indik. 1ste Pers. Ental (hvilket ogsaa Professor Torp antager). Det efter »jeg giver« følgende Ord **auna** er da vel et Substantiv i Akkusativ, som er Objekt for »jeg giver« og betegner Brakteaten. Hvis Adjektivstammen *awi-* i got. *awiliuþ* har betegnet »god« eller lign., saa kan **auna** have betydet »god Eiendel«, »Klenodie«. Mindre sandsynligt er det vel, at **auna** betyder »Tegn paa Gunst«, »Venskabstegn« eller lignende. Saaledes betegnes en Brakteat i andre Indskrifter som **laþu**, hvilket jeg har forklaret som »Tegn paa Velvilje«. Jfr. om **auna** mere i »Almindelige Bemærkninger«.

Runen **e** i **auue** har Tværstreg baade oventil og nedentil. Derfor synes det rimeligt, at Runen skal læses **ee**. Den derpaa følgende Rune er Venderune af **uu**. Jeg læser derfor Indskriftens sidste Ord som **euunuu**.

Heri ser jeg en forkortet Skrivemaade af **e(bu)uu(i)nuu**. Dette forstaaer jeg som Dativ af Kvindenavnet Ebuvinu og som styret af Verbet **auue** »vær gunstig mod«. Det er ikke paafaldende, at Navnet Ebuvinu her er skrevet forkortet, da det allerede har været skrevet før i Indskriften. Saaledes **uha** anden Gang skrevet **uh-**, se S. 548. Naar Eierindens Navn til Slutning er skrevet med to **u**'er, saa er vel dette snarest kun en grafisk Eiendommelighed, som fremhæver den sidste Vokal, og har neppe nogen sproglig Betydning. Man kan sammenligne Fordoblingen af **a** paa Spænden fra Vimose (se S. 425).

Indskriftens Ord efter **ai** danner ikke Vers; men mulig er ogsaa her allittererende Led tilstede (hvilket dog er meget usikkert). Isaafald:

iq[wan?] d[oh̄tā]
 þ̄inuu ue-tuuþ̄a.
 uui uh[a]
 [a]n f[ah]þ̄i
 ti auue
 (e)[bu]uu[i]nuu

ue synes at danne Allitteration med iq[wan?]. [a]n er stærkt betonet og kan derfor bære Allitterationen.

Jeg formoder nu, at den hele Indskrift skal forstaaes saaledes: »Uha gjorde, Ebuvinu Ing[va?]'s Datter eier denne indviede Tand. Paa den indviede Gjenstand skrev Uha: Ty! vær Ebuvinu gunstig!«

Hvis **tiauue** rigtig er læst og tolket som »Ty! vær gunstig —«, da forklarer dette os, hvorfor Gjenstanden er betegnet som **ue-**, **uui** »hellig Gjenstand«.

Jeg har S. 246 i Ødemotland-Indskriften formodet en tildels forvansket Kopi af en tabt Original, men dog S. 259 f. erklæret det for muligt, at vi i den har en Original. Nu ser jeg ikke fuld Grund til at tvivle om, at det er den originale Indskrift, som er os bevaret. Thi de eiendommelige Runeformer a 9, b 8, b 19 og b 21, som tidligere syntes mig feilagtige, har nu vist sig at være et af en retvendt **u**-Rune og en Stuprune af **u** dannet Tegn, som er nær beslægtet

med Runetegn, som findes i andre Indskrifter, der tildels er indridsede af Runemestre af samme Slægt som Uha. Disse beslægtede Indskrifter har ogsaa Venderuner ligesom Ødemotland-Indskriften. At denne har enkelte Runeformer, som ellers ikke kan paavises, som b 4, kan ikke berettige os til at holde Indskriften for en Kopi.

Min Forklaring af *tiaūue* i Ødemotland-Indskriften som »Ty! vær gunstig« fører med Nødvendighed til en forandret Opfatning af flere Ord paa Aagedal-Brakteaten.

Dennes Runerister heder Uha ligesom Runeristeren paa Benstykket fra Ødemotland. Begge bruger for »eier« samme Form *ai*. Begge bruger det samme Verbum for »skrev« i Præteritum: *fpi* Ødemotland, *fahd* Aagedal. I Ordet *fahd* har Runen *h* en sjældnere Form med Tværstregen skraanende fra den ene Stavs Top til den anden Stavs Basis, hvilken Form ogsaa forekommer i Ødemotland-Indskriften. Umiddelbart efter Ordet for »skrev« følger *ti(aūue)* Ødemotland, *ti(adeelifi)* Aagedal.

Her er det da umiddelbart indlysende, at *ti* i begge Indskrifter er ét og samme Ord. Følgelig er min tidligere Tolkning af *tiade* som et Verbum i Præteritum feilagtig. Derimod maa *ti* Aagedal være Vokativ af Gudenavnet Ty ligesom *ti* Ødemotland.

Efterat jeg havde fundet dette, fandt Magnus Olsen en yderligere Bestyrkelse herfor paa Brakteaten Nr. 79 fra Næsbyjærg, Jylland (= Stephens 101 fra Darum). Paa denne har jeg tidligere læst *ai* »eier«, den samme Form som i Indskrifterne fra Ødemotland og Aagedal. Fremdeles *wui* »den hellige Gjenstand«, det samme Substantiv, som i Ødemotland-Indskriften er skrevet *uui*. Nu læser M. Olsen evident rigtig de 3 sidste Runer til høire sammen som *uha*. Runeristeren har altsaa her samme Navn som Runeristeren i Indskrifterne fra Ødemotland og Aagedal. Og at det er en Mand af samme Slægt og Skole, bestyrkes derved, at *h* her har væsentlig den samme Form med meget skraa Tværstreg udgaaende fra den rette Stavs Top som i Ødemotland-Indskriften i Navnet *uha* og paa Aagedal-Brakteaten i Ordet *fahd*.

Til venstre for de nævnte 3 Runer paa Brakt. Nr. 79 har M. Olsen læst fra høire mod venstre *tiad* med *a* som Venderune. (Høit oppe mellem *d* og *l* af det følgende Ord *lilir* har jeg paa Originalen troet at se en Prik.)

Det er da umiddelbart indlysende, at *tiad* her er samme Ord som *tiad* paa Aagedal-Brakteaten, hvis Indskrift hidrører fra en Runerister med samme Navn.

I det efter *ti* paa begge Brakteater følgende *ad* formoder jeg et Epitheton til *ti*. Om dette Epithetons Oprindelse og Betydning er jeg tvivlsom. Mulig er *tiad* opstaaet af *ti*had*; jfr. *ssigadur* af **Sigihadur*. I **had* har vi mulig et Adjektiv i Vokativ af en Stamme *hada*. Dette er da beslægtet med Substantivstammen *haþu*, *hadu* (i *hadulaikar* og *ssigadur*) »Kamp, Krig«. *tiad* vil da betyde »krigerske Ty!« Intet Epitheton kan jo passe bedre til Krigsguden end et Adjektiv, som betyder »krigersk«, »kampdygtig« eller »kjæpende«.

Ogsaa ellers findes en *a*-Stamme ved Siden af en beslægtet *u*-Stamme. Saaledes har Gotisk *agls alǫhōs* (jfr. *agala* paa Kragehul-Spydstagen) ved Siden af *aglus dōskološ*. Ved Siden af den gotiske Substantivstamme *daupu-* »Død« har vi i Nordisk og Vestgermansk Adjektivstammen *dauda-* »død«.

I Gotisk er, som bekjendt, en fra Nominativen forskjellig Form af Vokativ i Ental bevaret i Substantivbøiningen (derimod ikke ved Adjektiverne). Denne Vokativform falder i Gotisk overalt sammen med Formen for Akkusativ. F. Eks. *goda skalk* Luc. 19, 17. Men da Akkusativformen i Ental endte i det indoeuropæiske Fællessprog paa *-m*, medens Vokativformen i dette Sprog endte paa Stammens udlydende Vokal (ved *o*-Stammerne paa *-e*), saa synes Formen for Vokativ i Ental i det germanske Fællessprog at maatte have været forskjellig fra Akkusativformen. Og dette samme synes at maatte gjælde det urnordiske Runesprog, hvis dette overhoved har bevaret Vokativformer. I Urnordisk maa man vente Vokativformer, i hvilke Stammens Vokal, som oprindelig stod i Udlyd, er faldt bort, medens Stammens Endevokal i Akkusativ Ental er bevaret, fordi den tidligere var dækket af *-m* i Udlyden. Jfr. den urnordiske Form for Præter. 3. Person Ental: *warait* Istaby; i det indoeur. Fællessprog endte Perfekt. 3. Pers. Ental paa *-e*.

Efter dette synes *ti* og (*h*)*ad* efter sin Form at kunne være Vokativer. Om særegen Form for Vokativ i Ental ellers forekommer i urnordiske Indskrifter, er usikkert. Jeg har formodet Vokativformer i *gisa ion* paa Vimose-Høvelen. Her kunde da *ion* enten være Patronymicum til et Navn **Ia-* eller **Ian-* eller ogsaa være istedenfor **jung*, af Adjektivet for »ung«¹⁾.

Hvis *tiad* er Vokativ, da kunde vi her have bevaret en Vokativform af et Adjektiv, hvilket ikke er Tilfældet i Gotisk.

Det synes mig mindre rimeligt, at vi i *tiad* skulde have Vokativ af et Substantiv **hadax* med Betydning »Kjæmper, Kriger« eller lign.

Om Vokativen *ti* skal tales mere i det følgende.

Hvis *tiad* rigtig er forklaret som »krigerske Ty!«, saa kan i de følgende Runer paa Aagedal-Brakteaten *eelifi* ikke længere søges *elifi* med Betydning »Alvekvinde«²⁾. Herimod taler ogsaa i mellem *l* og *f*, thi paa Grund af *falh* kan dette i *neppe* være Svarabhakti-Vokal. Et Ord for »Alvekvinde« skulde man ogsaa have ventet skrevet med *a*, ikke *e*, i første Stavelse.

Brakteaten Nr. 79 synes at vise, at *tiad* paa Aagedal-Brakteaten ikke staar i syntaktisk Forbindelse med *eelifi*.

lif kunde efter sin Form være Dativ af Substantivet for »Liv«, af ældre **libē*. Men en saadan Dativ synes her syntaktisk uanvendelig i Sammenhængen³⁾.

- 1) Min Formodning, at *ini* Tørviken B skulde være Vokativ, holder jeg nu for feilagtig. At vi paa Skodborg-Brakteaten (Stephens Nr. 67) i det 3 Gange gjentagne *alawin* skulde, saaledes som S. 249 antydet, have en Vokativ af et Mandsnavn **Alawin*, holder jeg nu for usandsynligt. Herimod synes Runerne *jalawid*, hvormed denne Indskrift ender, at tale.
- 2) Imod at dele *ti ade elifi* og i *ade* at søge en Imperativ (jfr. *tiauuē* Ødemotland), som kunde styre *elifi* »Alvekvinden«, taler bl. a. *tiad* paa Brakt. Nr. 79.
- 3) Jeg holder det for usandsynligt, at *ad* skulde være en Imperativ med Betydning »beskjærm« ell. lign., som skulde styre Dativen *lif*.

Jeg forstaaer derfor *lifi* paa Brakteaten som Præsens Konjunktiv 3dje Pers. Ental = oldn. *lifi*. Dette Ord maa da høre til et under Anraabelse af Ty udtalt godt Ønske for Smykkets Eiermand, ligesom et saadant er skrevet paa Benstykket fra Ødemotland.

Altsaa synes Brakteatens Eiermand at maatte tænkes som Subjekt for *lifi*. Men da dennes Navn, som er nævnt i Indskriftens Begyndelse, er adskilt fra *lifi* først ved Runemesterens Navn (*uha*), som er Subjekt for *ifalh* og *fahd*, og ved Vokativerne *tiad*, saa venter man, at der til *lifi* udtrykkelig er sat et Subjekt, som angiver, at Eiermanden er ment.

Dette Subjekt finder jeg i *ee*, hvilket jeg opfatter som Udtryk for Udtalens $\bar{e}$. Ogsaa i Ødemotland-Indskriften, som hidrører fra samme Runerister, er Vokal-fordobling anvendt.

Efter Sammenhængen synes *ee*, d. e. $\bar{e}$, at maatte betyde »han« og at maatte henvise til den i Indskriftens Begyndelse skrevne Betegnelse for Eiermanden *aþilla rikiþia*.

Dette synes ogsaa formelt at kunne begrundes. Indskriften har i Betydning »det« Formen *it*, som henviser til Betegnelsen for Smykket, som er skrevet i det foregaaende. Vi tør derfor vente, at Indskriftens Sprog for Nominativ Ental Hankjøn »han« har en Form af samme Stamme som *it* eller beslægtet med dette.

Til got. *ita* »det«, nht. *es*, Aagedal-Brakteatens *it* svarer i Betydning angelsaks. *hit*. Denne ags. Form har faaet sit *h* fra Pronominalstammen *hi-* »denne«, medens den ved sin Betydning hører til den germ. Stamme *i-* »den, han«.

Nu heder »han« i Angelsaksisk *hē* eller *he*. Ligesom ags. *hit* i Betydning svarer til Aagedal-Brakteatens *it*, saaledes vil man finde en i Betydning til ags. *hē* svarende Form $*\bar{e}$ paa Aagedal-Brakteaten let forklarlig. Og en saadan Form finder jeg i *ee*, som virkelig staar skrevet paa Brakteaten.

Herved er det ikke nødvendigt at undersøge, hvorledes denne Form er opstaaet. Jeg vil ikke afgjøre, om *ee*, d. e. $\bar{e}$, skal forklares paa følgende Maade, som Professor Torp har antydnet: En Nominativ-Form uden Nominativmærke $\bar{i}$ skulde i tonløs Stilling være blevet til $\bar{e}$, og siden skulde denne Form overført til betonet Stilling være bleven forlænget til $\bar{e}$. Jeg har derimod tænkt mig Muligheden af en enstavelses Urform $\bar{e}i^1$.

Paa Aagedal-Brakteaten afdeler jeg herefter de sidste Ord saaledes: *fahd ti-ad ee lifi an it*. Dette tolker jeg saaledes: »(Uha) skrev: »Krigerske Ty! han (d. e. Eiermanden) leve!« paa det (d. e. Smykket)«.

ti synes at være Vokativ af Stammen $*Twa-$. Gudens Navn heder i Oldnorsk *Týr*, i Angelsaksisk *Tiw Tīg*, i Oldhøitysk *Zio*. I vore Indskrifters Vokativform *ti* er *w* faldt bort, uden at nogen *w*-Omlyd er betegnet. Ogsaa i Dansk *tirsdag* mangler *w*-Omlyd.

Det fortjener her at mærkes, at denne Guds Navn ogsaa ellers forekommer hos Germanerne i Anraabelser. I en gammel Slagsang fra Byen Hawick i North-

¹⁾ Jeg tør i *ee* ikke søge et Adverbium med Betydningen »altid«, af en tostavelses Grundform $*\bar{e}iwi$; thi en saadan Grundform vilde være lidet sandsynlig, og desuden venter vi her, som ovenfor sagt, et Subjekt for *lifi*.

umberland heder det: *Teeryebus ye Teer ye Odin* (Aarbøger for nord. Oldkynd. 1875 S. 114), hvilket Olrik (Arkiv f. n. F. XIX S. 240) forklarer: »Tir hjælp os! hjælp Tir, hjælp Odin!«

I det tyske Klageraab, ved hvilket man skriger om Hjælp, mht. *zêter*, *zetter*, har Enkelte formodet, at Navnet paa Guden *Zio* indeholdes. Skulde *zēt*- svare til urnord. *tiad* og skulde det sluttende *-er* i *zêter* være opstaaet af *her* »hid«?

At Uha, som har skrevet Indskifterne fra Ødemotland og Aagedal, ligesom den Uha, der har skrevet Indskriften paa Brakteaten Nr. 79, har været en Dyrker af Ty, støttes ved den t-Rune med 3 Skraastreger til hver Side, som er skreven længst til høire paa Brakteat Nr. 57, hvis Indskrift hidrører fra *hariuha*. Disse Mænd af Navnet Uha var, som jeg i det følgende skal søge at godtgjøre, af erulisk Slægt. Det er naturligt, at dette krigerske Folk særlig dyrkede Krigsguden.

Efterat foregaaende Ark er blevet trykt, er jeg kommen til en forskjellig Opfatning af *auueeuunuu* Ødemotland. Denne Opfatning skal i Forbindelse med en Tolkning af andre Indskrifter blive meddelt i »Almindelige Bemærkninger«.

Excurs.

S. 264 f. Om *wui* paa Brakteat Nr. 79 Steph. og om *uui* paa Ødemotland-Benstykket, samt om den gotiske Indskrift paa Ringen fra Pietroassa, vil blive talt mere i »Almindelige Bemærkninger«.